

Joachim Robbrecht

Theatermaken is de kunst van het weggijken

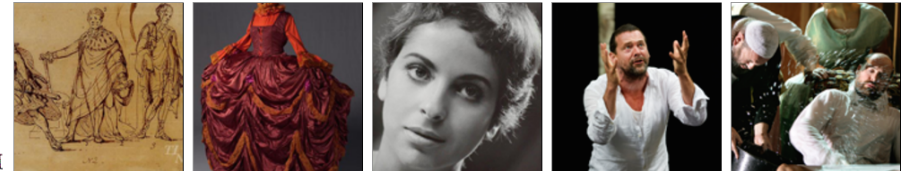
In 2012 maakte ik de voorstelling Black Bismarck over sporen van kolonialisme in het Duits-Nederlands-Belgische denken. In die voorstelling maakte ik een grap over een witte man en een zebrapad: 'Hoe gaat een witte man over het zebrapad? Ik zie hem, ik zie hem niet. Ik zie hem, ik zie hem niet.' De grap was een omdraaiing van de bestaande 'Hoe gaat een zwarte man over de straat?' Sinds dit project heeft: 'kijken' voor mij een andere lading gekregen. Wie kijkt, kijkt ergens anders ook automatisch niet, dat is nu eenmaal eigen aan het blikveld. Bovendien is er steeds een bekeken die vanuit een bepaalde optiek gezien wordt. De verantwoordelijkheid van de kijker is daarmee evident.

De technologische vooruitgang op gebied van het kijken die zich gedurende het bestaan van de theaterwetenschap heeft afgespeeld wordt gemarkeerd door het werk van twee kunstenaars: In Blow job, uit 1964, legt Andy Warhol met de handycam het historische moment vast dat het technologisch mogelijk wordt 'alles te zien'. Gezien worden was nog exclusief en de uitwisseling tussen voyeur en exhibitionist had iets sensueels. Nu is de technologie zo ver dat niet

gezien worden een exclusiviteit is. Hito Steyerl maakte er een film over in 2013: How not to be seen: a fucking didactic educational .MOV file. Het is haar antwoord op de versnelling van de ontwikkelingen in de kijktechnologie, van handycam naar computercamera's, van de negentiende-eeuwse theaterkijker naar het Google glass. Kijken, en kiezen waar te kijken - en waar niet - is meer dan ooit een politieke daad.

Een extatische beeldcultus vangt onze blik, zuigt ons in de maalstroom van beelden. Voor de theatermakers luidt het keuzemenu als volgt: ten eerste gewoon meedrijven op de beeldenstroom, ten tweede ironisch citeren en ten derde de beeldenstroom vertragen of accelereren. De meest radicale mogelijkheid is de vierde, het weggijken: de rebellie begint, om Müller te parafaseren, met het knipperen van de ogen, een kortstondig weggijken. Ten eerste scheidt dat ruimte voor contemplatie. Ten tweede scheidt wie weggijkt een nieuw blikveld en ten derde kan de weggijker kijken naar het kijken zelf.

Mijn artistiek leiders in het theaterveld zijn diegenen die radicaal weggijken om de blik te verrassen. Rabih Mroué kijkt in zijn Pixelated revolution naar het kijken zelf. Alleen door zich te onttrekken aan het drama in de beeldenstroom die de revoluties in het Midden-Oosten op gang brachten kon hij tot een contemplatie over die beelden komen. Hij

toont hoe dodelijk de lens van een mobiele telefoon wordt ingezet. Om ons heen spelt zich een oorlog om onze blik af en die blik kan daadwerkelijk doden, met name de kijker zelf. In Fare thee well laat Dries Verhoeven het publiek door hi-tech militaire kijkers naar teksten kijken die op honderden meters afstand van hen worden afgespeeld op een lichtkrant. In die teksten worden beelden opgeroepen die uit ons straat beeld zijn verdwenen zoals 'de publieke telefoon' of 'iemand die de weg zoekt met een kaart'. Verhoeven oogst een stuk van wat uit ons blikveld is verdwenen.

Zich onttrekken aan de zuigkracht van het lijsttheater is de basis van De Warme Winkels Achterkant; opduiken in het gezichtsveld op een onbewaakt ogenblik doet Sarah Vanhee in Lecture for everyone. Het beeld bevroren doet Julian Hetzel in Still, The economy of waiting.

Het werk van een nieuwe generatie makers kenmerkt zich door hoe ze het kijken zelf thematiseren en daar kijken waar niemand wil of durft: kijken. Daarmee redden zij de blik van menig toeschouwer.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM